

УДК 342.5

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2025-49-271>

---

*М. А. Сич, к.ю.н., молодший науковий співробітник Сектору порівняльного конституційного та муніципального права НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
ORCID ID:0000-0001-5340-6342*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню окремих особливостей правового регулювання діяльності депутатів місцевих рад в умовах правового режиму воєнного стану.*

В сучасних умовах режиму воєнного стану та продовженні реформи децентралізації влади роль ефективної нормативно-правової бази регулювання діяльності депутатів місцевих рад суттєво зростає.

Чітка і зрозуміла нормативно-правова база діяльності та організації роботи депутатів місцевих рад є умовою гармонізації українського законодавства з нормами Європейського Союзу для ефективного вирішення завдань і функцій, що покладаються на депутатів місцевих рад для координації допомоги, мобілізації ресурсів та забезпечення соціального захисту в період режиму воєнного стану і післявоєнного відновлення України.

***Ключові слова:** правова основа діяльності депутатів місцевих рад, статус депутата місцевої ради, депутат місцевої ради, територіальна громада, міське самоврядування.*

Постановка проблеми. На сьогодні в світі найбільш наближеним до громадян способом здійснення публічної влади виступає місцеве самоврядування, яке є одним із базових конституційних засобів децентралізації публічної влади в демократичній державі.

Конституція України у статті 7 зазначає, що місцеве самоврядування відноситься до загальних засад конституційного ладу України [5]. Дана засада відповідає Європейській хартії місцевого самоврядування, яка у статті 2 надає правовому інституту місцевого самоврядування значення принципу права [3].

Місцеве самоврядування розглядається як складова конституційного ладу України. Однак на сьогодні існує необхідність концентрації зусиль і ресурсів для забезпечення оборони держави від зовнішньої агресії, поряд зі збереженням основ демократичного правового характеру держави, що зумовило потребу запровадження спеціального правового режиму воєнного стану [4].

Розбудова дієвого місцевого самоврядування в Україні була та залишається одним з непростих завдань формування новітньої української державності, оскільки вона потребує вирішення цілісного комплексу політичних, економічних, етичних, психологічних проблем. У сучасній державі, яка передбачає у своєму розвитку посилення ролі територіальних громад та децентралізацію функцій держави, економічні, соціальні, гуманітарні та інші питання життєдіяльності громадян повинні найбільш ефективно і оперативно вирішуватись саме на рівні громади. Тому саме депутат місцевої ради, як представник окремої громади повинен стати ефективним комунікатором, дієвим менеджером, принциповим представником інтересів первинного суб'єкта місцевого самоврядування – територіальної громади [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації діяльності, форми та функції реалізації роботи та перспективи удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності депутатів місцевих рад широко досліджені в наукових працях Батанова О. В., Бодрової І. І., Борденюка В. І., Любченка П. М., Лялюка О. Ю., Петришина О. О., Тодики Ю. М., Швець А. І. та інших.

Мета статті полягає в дослідженні сучасного стану правового регулювання організації роботи депутатів місцевих рад в період воєнного стану та післявоєнного відновлення України.

Виклад основного матеріалу. Роль депутата місцевої ради у житті суспільства та територіальної громади визначена та гарантована чинним законодавством України. Удосконалення форм безпосередньої участі депутатів місцевих рад у здійсненні місцевого самоврядування, реалізації потенціалу представницької демократії в умовах дії режиму воєнного стану, впровадженні реформи децентралізації та діджиталізації всіх сфер життя потребує чіткого визначення правової основи діяльності депутатів місцевих рад.

Депутат місцевої ради має складний, спеціальний статус, що обумовлено виборністю особи, яка є представником із спеціалізованими владними повноваженнями в системі місцевого самоврядування. Депутат місцевої ради – це і громадський діяч, і суб'єкт владних повноважень одночасно. Але як суб'єкт владних повноважень депутат місцевої ради обмежений лише повноваженнями в межах представницького органу місцевого самоврядування – ради, що підтверджується чинним законодавством України та судовою практикою [11].

Представляючи інтереси територіальної громади, виборців свого виборчого округу, депутат місцевої ради несе обов'язок щодо вираження та захисту інтересів відповідної територіальної громади та виборців свого виборчого округу.

Статус депутатів місцевих рад визначається Конституцією України [5], Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [8], Законом України «Про статус депутатів місцевих рад» [10], Виборчим кодексом України [2], регламентом відповідної місцевої ради, положенням про постійні комісії відповідної місцевої ради та положенням про помічника-консультанта депутата місцевої ради, що затверджується рішенням відповідної місцевої ради, в яких закріплюються принципи мандату депутата місцевої ради, його права та обов'язки, гарантії депутатської діяльності тощо.

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні вносить корективи у діяльність органів місцевого самовряду-

вання і у діяльність депутатів місцевих рад. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює, що місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [8]. Депутат місцевої ради як представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу зобов'язаний виражати і захищати інтереси відповідної територіальної громади та її частини – виборців свого виборчого округу, виконувати їх доручення в межах своїх повноважень, наданих законом, брати активну участь у здійсненні місцевого самоврядування [10]. Разом із цим, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» повноваження органів місцевого самоврядування можуть здійснюватися відповідними військовими адміністраціями, що, автоматично, обмежує правовий статус депутатів місцевих рад [9].

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» статтею 10 частиною 3 визначено у разі утворення обласної та/або районної військової адміністрації на період дії воєнного стану та протягом 30 днів після його припинення чи скасування, у разі тимчасової окупації або оточення адміністративного центру області або у разі прийняття Верховною Радою України за поданням Президента України відповідного рішення: 1) повноваження такої обласної та/або районної ради здійснюють відповідні обласні та районні військові адміністрації; 2) виконавчий апарат такої районної та обласної ради підпорядковується начальнику відповідної військової адміністрації; 3) відповідні районні та обласні ради не здійснюють свої повноваження; 4) комунальні підприємства, установи та організації, засновані на базі майна спільної власності територіальних громад району або області, підпорядковуються відповідній військовій адміністрації; 5) управління об'єктами спільної власності територіальних громад таких району та/або області здійснюється начальником відповідної районної та/або обласної військової адміністрації; 6) призначення осіб на посади та звільнення з посад, які здійснюються начальником районної військової адмі-

ністрації, погоджуються з начальником відповідної обласної військової адміністрації; 7) начальник обласної військової адміністрації, начальник районної військової адміністрації за погодженням з начальником відповідної обласної військової адміністрації може увільняти від виконання посадових обов'язків працівників виконавчого апарату такої районної та/або обласної ради (для таких працівників оголошується простій або здійснюється їх переведення на рівнозначну чи нижчу посаду) [9]. У зазначеній вище нормі не йдеться безпосередньо про депутатів місцевих рад, але правовий статус депутата безпосередньо пов'язаний із правовим статусом органів місцевого самоврядування. Зокрема, повноваження депутата місцевої ради починаються з дня відкриття першої сесії відповідної ради з моменту офіційного оголошення підсумків виборів відповідною територіальною виборчою комісією і закінчуються в день відкриття першої сесії цієї ради нового скликання, крім передбачених законом випадків дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради або ради, до складу якої його було обрано [6].

Питання правового статусу депутата місцевої ради у разі прийняття Верховною Радою України за поданням Президента України рішення щодо здійснення відповідною військовою адміністрацією, начальником військової адміністрації повноважень, передбачених частинами другою та третьою статті 10 та частиною третьою статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» на сьогоднішній день є дискусійним і потребує нормативно-правового вирішення.

Законодавством України чітко встановлено припинення повноважень депутата місцевої ради у зв'язку із припиненням повноважень ради, тому відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» логічним є визначення тимчасового припинення повноважень депутатів місцевої ради у межах діяльності в раді в разі утворення обласної та/або районної військової адміністрації у разі тимчасової окупації або оточення адміністративного центру області на період дії воєнного стану та протягом 30 днів після його припинення чи скасування.

Депутат місцевої ради в Україні є ключовою ланкою у системі місцевого самоврядування в Україні. Правова природа статусу депутата місцевої ради, як представника інтересів територіальної громади визначається через відповідну юридичну конструкцію правового статусу депутата місцевої ради, що представлена такими елементами як: 1) сутність правової природи депутатського мандата, 2) права й обов'язки (що у своїй сукупності становлять повноваження депутата місцевої ради), 3) порядок виникнення і припинення відповідних повноважень, 4) відповідальність та 5) гарантії діяльності депутата місцевої ради.

Правова природа депутатського мандата полягає в тому, що депутат місцевої ради отримує свій мандат безпосередньо від територіальної громади шляхом вільного волевиявлення на виборах. Дане положення закріплено в статті 71 Конституції України [5], статті 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [8] та Виборчому Кодексі України. Обрання депутата місцевої ради є первинним актом легітимізації його представницької функції. Депутат місцевої ради зобов'язаний представляти інтереси територіальної громади та враховувати інтереси виборців свого виборчого округу. Діяльність депутата місцевої ради в відповідній раді спрямована на вираження колективної волі територіальної громади через прийняття рішень з питань місцевого значення.

Процедура роботи депутатів місцевих рад з дорученнями виборців, передбачена у статті 17 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» передбачає невід'ємний зв'язок з діяльністю відповідної ради, а саме: 1) доручення виборців, виконання яких потребує прийняття відповідною радою або її виконавчим органом рішення, фінансових або інших матеріальних витрат, доводяться депутатом місцевої ради до відома відповідної ради або її органів; 2) рада та її органи аналізують доручення виборців, дані депутатам місцевої ради, та з урахуванням матеріальних, в тому числі і фінансових, можливостей приймають відповідні рішення щодо їх реалізації. Рішення з цих питань доводяться до відома депутатів місцевої ради та територіальної громади; 3) доручення виборців враховують-

ся при розробці планів і програм економічного та соціального розвитку відповідної території, місцевих економічних програм, складанні бюджету, а також при підготовці рішень з інших питань; 4) контроль за виконанням доручень виборців здійснюється відповідними радами, їх органами та депутатами місцевих рад. Органи, які в межах своїх повноважень забезпечують реалізацію доручень виборців, один раз на рік інформують раду про хід їх виконання; 5) депутат місцевої ради періодично інформує своїх виборців про результати розгляду радою та її виконавчими органами доручень виборців та особисту участь в організації їх виконання. Все це доводить що повноваження депутатів місцевих рад в окрузі і в раді є нерозривними та взаємообумовленими [7].

Повноваження депутатів місцевих рад традиційно базуються на аналізі норм Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», повноваження депутатів прийнято поділяти на 1) ті, що реалізуються депутатом місцевої ради у виборчому окрузі та 2) ті, що реалізуються у відповідній раді та її органах. Але всі ці аспекти щодо змісту статусу депутатів місцевих рад були зрозумілими для всіх до виникнення ситуації з передачею повноважень місцевих рад військовим адміністраціям [7].

Депутати місцевих рад, повноваження яких передані військовим адміністраціям, не втрачають свій статус депутатів відповідних рад, але на період виконання повноважень ради відповідними воєнними адміністраціями їх повноваження для частини депутатів (що працювали в раді на громадських засадах) – тимчасово призупиняються повністю, а для частини депутатів (що працювала в раді на постійній основі і залишаються працювати вже під керівництвом військової адміністрації) – мають обмежений характер і визначаються розпорядженнями відповідних воєнних адміністрацій [7].

Ефективне виконання депутатами місцевих рад своїх обов'язків є запорукою реалізації прав та законних інтересів територіальної громади на місцевому рівні. Розуміння правової природи цього статусу є важливим для забезпечення належного функціонування місцевого самоврядування та розвитку демократії в Україні.

Висновки. Правове регулювання роботи депутатів місцевих рад в період дії воєнного стану в Україні є динамічним і потребує врахування як загальних норм законодавства про місцеве самоврядування, так і спеціальних положень, що визначають правовий режим дії воєнного стану. Головним завданням є забезпечення ефективного виконання депутатами місцевих рад своїх обов'язків в умовах дії режиму воєнного стану, сприяння обороноздатності та життєдіяльності територіальних громад.

В аспекті вирішення питання правового регулювання діяльності депутатів місцевих рад слід здійснити офіційне тлумачення законів в аспекті здійснення повноважень депутатів місцевих рад в період дії режиму воєнного стану в Україні, здійснити конкретизацію законодавства України шляхом внесення змін і уточнень до Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» щодо питання особливостей статусу депутатів місцевих рад, повноваження яких передані військовим адміністраціям на період тимчасового виконання військовими адміністраціями повноважень відповідних місцевих рад. А також необхідним є вирішення питання неузгодженості закріплення статусу депутатів місцевих рад на рівні Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад» та «Про правовий режим воєнного стану».

Правове регулювання діяльності депутатів місцевих рад продовжує бути перспективним для подальших наукових пошуків та усунення прогалин в законодавстві України, щодо правового статусу депутатів місцевих рад в умовах воєнного стану та після воєнного відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Алексейчук Л. О. Шляхи удосконалення організаційно-правових засад діяльності депутатів місцевих рад. *Комплексний підхід до модернізації між-дисциплінарних наукових досліджень*: матеріали II наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24–25 трав. 2024 р.). Одеса: вид-во «Молодий вчений», 2024. С. 18–20. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/86/1417/2951-1>
2. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 р. № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48.

- Дата оновлення 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4129>
3. Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартія від 15.10.1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
  4. Ключковський Ю. Правове регулювання місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Право України*. 2024. № 6. С. 61–76. URL: https://pravoua.com.ua/uk/store/pravoukr/pravo_2024_6/pravo_2024_6-s3
  5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. Дата оновлення 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
  6. Луц Д. М., Куляк Р. Ю. Правовий статус депутатів місцевих рад в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 142–145. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2024/34.pdf
  7. Майстро Д. М., Максакова Р. М. Правовий статус депутатів місцевих рад, повноваження яких передані військовим адміністраціям: проблеми тлумачення та правозастосування. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. № 2. С. 163–169. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/327006/316814>
  8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 24, ст.170. Дата оновлення 05.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
  9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2015, № 28, ст.250. Дата оновлення 08.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
  10. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. № 93-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, № 40, ст.290. Дата оновлення 08.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
  11. Швець А. І. Основні організаційно-правові форми діяльності депутатів місцевих рад : дис...канд. юрид. наук : 12.00.02. Нац.ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. 220 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2e0561d4-365f-419c-85f0-344bfb76105/content>

REFERENCES :

1. Alekseichuk L. O. (2024). Shliakhy udoskonalennia orhanizatsiino-pravovykh zasad diialnosti deputativ mistsevykh rad. *Kompleksnyi pidkhid*

- do modernizatsii mizh-dystrylinarnykh naukovykh doslidzhen: materialy II nauk.-prakt. konf. (m. Dnipro, 24–25 trav. 2024 r.). Odesa: vyd-vo «Molodyi vchenyi». URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/86/1417/2951-1>
2. Vyborchyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.12.2019 r. № 396-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2020, № 7, № 8, № 9, art.48. Data onovlennia 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4129>
  3. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia: Khartiia vid 15.10.1985 r. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2015. № 24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
  4. Kliuchkovskiy Yu. (2024). Pravove rehuliuвання mistsevoho samovriaduvannia v umovakh voiennoho stanu. *Pravo Ukrainy*. № 6. URL: https://pravoua.com.ua/uk/store/pravoukr/pravo_2024_6/pravo_2024_6-s3
  5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1996, № 30, art. 141. Data onovlennia 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
  6. Luts D. M., Kuliak R. Yu. (2024). Pravovy status deputativ mistsevykh rad v umovakh voiennoho stanu. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 5. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2024/34.pdf
  7. Maistro D. M., Maksakova R. M. (2025). Pravovy status deputativ mistsevykh rad, povnovazhennia yakykh peredani viiskovym administratsiiam: problemy tumachennia ta pravozastosuvannia. *Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo»*. № 2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/327006/316814>
  8. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1997, № 24, art.170. Data onovlennia 05.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
  9. Pro pravovy rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 r. № 389-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2015, № 28, art.250. Data onovlennia 08.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
  10. Pro status deputativ mistsevykh rad: Zakon Ukrainy vid 11.07.2002 r. № 93-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2002, № 40, art.290. Data onovlennia 08.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
  11. Shvets A. I. (2021). Osnovni orhanizatsiino-pravovi formy diialnosti deputativ mistsevykh rad: Candidate's thesis:12.00.02. Nats.un-t «Odeska yurydychna akademiia». URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2e0561d4-365f-419c-85f0-344bfb76105/content>

M. A. Cych

Legal Regulation of the Activities of Local Council Deputies Under the Legal Regime of Martial Law

Abstract. *The article is devoted to the study of certain peculiarities of legal regulation of the activities of local council deputies under the legal regime of martial law.*

In the context of martial law and the ongoing decentralisation reform, the role of an effective regulatory framework for local council members is growing significantly.

Legal regulation of the activities and organisation of work of local council deputies is the basis for defining their powers, duties and mechanisms for implementing their work.

A clear and understandable regulatory framework for the activities and organisation of work of local council deputies is a prerequisite for harmonising Ukrainian legislation with the EU norms to effectively address the tasks and functions entrusted to local council members to coordinate assistance, mobilise resources and ensure social protection during martial law and post-war reconstruction of Ukraine.

The development of effective local self-government in Ukraine has been and remains one of the most challenging tasks in the formation of the modern Ukrainian statehood, as it requires solving a complex set of political, economic, ethical and psychological problems. In a modern state, which envisages strengthening the role of territorial communities and decentralising state functions, economic, social, humanitarian and other issues of citizens' life should be addressed most effectively and efficiently at the community level. Therefore, a local council member, as a representative of a particular community, should become an effective communicator, an efficient manager, and a principled representative of the interests of the primary subject of local self-government – the territorial community.

Representing the interests of the territorial community and the voters of his/her constituency, a local council member is obliged to express and protect the interests of the respective territorial community and the voters of his/her constituency.

The status of local council members is determined by the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine», the

Law of Ukraine «On the Status of Deputies of Local Councils», the Electoral Code of Ukraine, the regulations of the relevant local council, the regulation on standing committees of the respective local council and the regulation on the assistant consultant of a local council deputy, approved by the decision of the respective local council, which sets out the principles of the mandate of a local council deputy, his/her rights and obligations, guarantees of deputy activity, etc.

From the above, it can be seen that the role of a local council deputy in the life of society and the territorial community is defined and guaranteed by the current legislation of Ukraine. Improving the forms of direct participation of local council members in local self-government, realising the potential of representative democracies under martial law, implementing decentralisation reform and digitalising all spheres of life requires a clear definition of the legal basis for the activities of local council members.

Key words: *legal basis for the activities of local council deputies, status of a local council deputy, local council deputy, territorial community, local self-government.*